

Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerinde sözlü anlatımlar ve müzikal yapıların incelenmesi¹

Çiğdem İncetaş*

Hazan Kurtaslan**

* Müzik Öğretmeni, Alanya Mahmutlar Şükrü Kaptanoğlu Anadolu Lisesi, Antalya, Türkiye.
Email: cigdem.incetas@gmail.com ORCID: 0000-0003-3043-0995

** Sorumlu Yazar, Doç.Dr., Antalya Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Antalya, Türkiye.
Email: hazankurtaslan@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-1216-6142

DOI 10.12975/rastmd.20241215 Submitted November 26, 2023 Accepted March 26, 2024

Öz

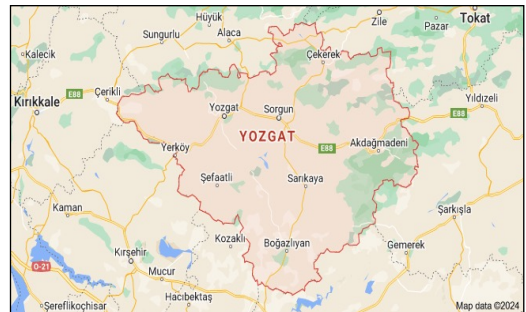
Müzik folklorik özelliği ile türküler içinde olduğu topluma dair bilgileri barındırması ve kültürel aktarım aracı olması açısından önemlidir. Türküler, gerek sözleri gerekse melodik yapısı ile bölgeler arasında farklılıklar göstermektedir. Türküler sayesinde toplumsal yapıda yer alan önemli öğeler hakkında etnografik ve sosyolojik çıkarımlar yapmak mümkündür. Türk müzik folkloründe kadın ağzı türküler bu açıdan zengin bir bilgi kaynağıdır. Bu çalışmada kadın ağzı türkülerini sözlü anlatımlar (konuları ile aktarılan duygu durumları ve türkü sözlerinde yer alan yöresel ifadeler) ve müzikal yapıları (form yapıları, ritmik yapıları, makamsal dizi yapıları ve ses genişlikleri) açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma türlerinden durum çalışması modelinin kullanıldığı bir çalışmadır. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemiyle incelemeye alınan müzik eserlerinin kadınlar tarafından söylenenleri (kadın ağzı türkülerini) seçilmiştir. Buna göre Yozgat yöresine ait 78 kadın ağzı türküsü incelemeye alınmıştır. Doküman analizi tekniğine göre sözlü anlatımlar ve müzikal yapılar açısından analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, türkülerdeki temaların çoğunlukla aşk, seveda, ölüm, ağıt, gurbet, kına-düğün, ayrılık, asker-askerlik, dua, beddua, imece, iş, mizah gibi konular olduğu belirlenmiştir. İncelenen otuz üç türküde bölgeye ait yetmiş beş yöresel ifadenin yer aldığı belirlenmiştir. Kadın ağzı türkülerinin müzikal analizinde; kırk ve uzun hava formunda, ritmik açıdan 4/4, 2/4, 6/4, 3/4, 12/8, 7/4, 8/8, 9/8, 10/8 ve 14/8'lik yapıda, hüseyini, uşşak, seğah, hicaz, çarğah, saba, kürdi, buselik, acemaşiran gibi makamsal dizilerde ve 3'lü, 4'lü, 5'li, 6'lı, 7'li, 8'li, 9'lu ve 10'lu aralıktan oluşan ezgiler oldukları belirlenmiştir. İlerideki çalışmalarda kadın ağzı türkülerinin disiplinlerarası bağlamda (sosyolojik, antropolojik gibi) incelenmesi yapılabilir.

Anahtar Kelimeler

kadın ağzı türkü, müzikal analiz, sözsel analiz, Yozgat yöresi

Giriş

Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan Yozgat yöresi, Sivas, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Kırıkkale, Çorum, Amasya, Tokat illeri ile çevrilidir. Hititler, Frigler, Lidyalılar, Makedonyalılar ve Roma imparatorluğunun hakimiyeti altına giren Yozgat daha sonra Anadolu Selçuklu İmparatorluğunun ve cumhuriyetin ilanına kadar Osmanlı devletinin egemenliğinde hüküm sürmüştür.

Fotoğraf 1. Yozgat ili, ilçeleri ve komşu iller (web 1)

¹ Bu çalışma birinci yazarın Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında tamamladığı tezden geliştirilerek üretilmiştir.

Yozgat, İç Anadolu bölgesinin kültürünü ve müzikal özelliklerini taşımaktadır. Yozgat yöresi müzik kültürü köy odası, düğün gelenekleri, sürmeli kültürü, Yozgat halayları ve yörede kullanılan çalgılardan oluşmaktadır. Yozgat müzik kültürünün zenginliğine dair köy odalarında yapılan nişan, düğün, sünnet gibi törenler, düğün

geleneklerinin kına yakma aşamasından nişan ve düğüne kadar olan her kısmında söylenen türküler, uzun havalar, yöreye ait sözlü ve sözsüz halaylar ve bu etkinliklerde kullanılan bağlama, kaval, davul, zurna, tef, kaşık, darbuka gibi çalgıların çeşitliliği gösterilebilir.

Fotoğraf 2. Yozgat/Şefaattli ilçesi köy odası (web 2)

Fotoğraf 3. Yozgat/Küçükçalağlı köyü-köy odası (web 3)

Fotoğraf 4. Yozgat ili kına yakma geleneği (web 4)

Fotoğraf 5. Yozgat ili düğün geleneği kadın oyunu (web 5)

Yozgat sürmelisi olarak da bilinen “sürmeli” kültürüyle ortaya çıkan yöreye özgü tavır ve ağız oluşumu gırtlakta, nüanslarda ve duyumda farklılaşarak yeni bir müzik kültürünü oluşturmaktadır. Mavili (2012)’ye göre kadınların seslendirdiği beş farklı sürmeli tavrı vardır ve bu sürmeli tavrı genellikle söyleyen kadınların isimleriyle anılmaktadır. Kadınlar, sürmeli tavrı dışındaki türkülerde de gerek sesleriyle gerekse yaktıkları türkülerle ve çaldıkları çalgılarla yörenin müzik kültüründe yer almışlardır. Kadınlar, Yozgat yöresine ait kadınların söylediği kadın ağız olarak ifade edilen türkülerde yaşadıkları dönemin özelliklerini, geleneklerini, inançlarını, örf ve adetlerini, duygu ve düşüncelerini yansıtmışlardır.

Fotoğraf 6. Yozgat ili müzik kültürünü yansıtan Sürmeli Anıtı (web 6)

Araştırmanın Önemi

Türkülerde kadınların duygu ve düşünceleri, üstlendikleri roller, yaşam şekilleri, öznel yaşantıları, acıları, sevinçleri, özlemi yansıtılmaktadır. Özellikle kadınlar tarafından seslendirilen ve “kadın ağzı türküler” olarak literatürde yer alan bu türküler, kadınların özelliklerini, rollerini, yaşadıkları yöreye ait sosyo-kültürel yapılarını anlamak açısından önemlidir. Bu nedenle kadın ağzı türküler, yörede yaşayan kadını ve yörenin müzik kültürünü temsil eden tarihi belgeler ve önemli kayıtlardır. Bu türkülerden repertuvarda olmayanların ortaya çıkarılması, türküler üzerine yapılan incelemeler, analizler kadın ağzı türkülerin kültür değerini artıracaktır.

Kavramsal Çerçeve

Kadın, bereketin, doğurganlığın, estetik olarak güzelliğin ve savaşçı ruhun simgesidir. Kutsal bir varlık olarak da düşünülmektedir. Kadına atfedilen bu özelliklerin bölgesel ve toplumsal değişimlerle şekillendiği görülmektedir. Kadının toplumsal olarak dinsel, ırksal ve cinsiyet gibi nedenlerle dışlandığı, kısıtlandığı, cezalandırıldığı ya da şiddete maruz kaldığı dönemler ve zamanlar olmuştur. Çoğu toplumda ataerkil bakış açısının hakimiyeti ile evlere hapsolan, işçi ve anne rolünün ötesine geçemeyen varlıklar haline gelmişlerdir. Çaycı (2014:8) kadının, ilk çağlardan günümüze kadar hep ezilen, ayrımcılığa uğrayan taraf olduğunu, bu ayrımcılığın doğu ya da batısının olmadığını, toplumların ortak sorunu olduğunu ve bu yaşanan durumun yeni bir şey olmadığını kökeninin ilk çağlara kadar dayandığını vurgulamaktadır.

Kadınların söz hakları ve ifade özgürlüklerinin kısıtlanması, 18.yyda feminist hareketlerin doğmasına neden olmuştur. Berktaş (2015), eril egemen kültürlerde yaşamı sürdüren dişil kültürü araştırmış ve kadınların insanlık tarihinin oluşumunda bedensel ve zihinsel olarak etkin rol oynadığını bu nedenle tarihsel özneler olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aydınlanma çağı olarak bilinen sanayi devriminin gerçekleştiği

dönemle birlikte feminist hareketler görünür şekilde başlamıştır. 1890-1925 yılları arasında toplumsal olarak yaşanan değişimler, kadınların haklarının artmasına ve kadınların kamusal alanda çalışma gücüne daha fazla katılımına katkı sağlamıştır. Liberal, kültürel, sosyalist, radikal, post modern feminist teoriler gelişmiştir. İrten (2019), post modern feminist teorinin de ortaya çıkmasıyla birlikte 1970’den sonra kadınların ev yaşamlarında, sosyal ve kültürel yaşamlarında gerçekleşen kısıtlanmaların dünyaya duyurulması ve bu kısıtlanmaların kaldırılmasına özgür ve eşit yaşam şartlarına ulaşmak için tüm çalışmaların hız kazandığını belirtmektedir. Kadınların toplumsal sosyal ekonomik yönden haklarını kazanmalarına yönelik tüm dünyada gelişen bu demokratik süreç Türk kültürüne de yansımıştır. Kadının toplumsal cinsiyet açısından aldığı rol gibi konularda türküler üzerinden de incelemelere rastlanmaktadır. Bu konuda Çaycı (2014) araştırmasında kadının toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollerin kadın türkülerine yansımaları üzerinde durmuştur. Türk kültürü içindeki müzikal kimliğin oluşumunda kadının, kadının toplumsal cinsiyet rollerinin önemli yeri olmuştur.

Türk toplumunda kadın, yaşadığı toplumdaki müzikal kültürün özelliklerini alarak, bu kültüre yenilikler getirerek, evde olduğu kadar sosyal ortamda da müzikal yeteneklerini sergileyen, kendine has bir müzik üslubu geliştiren bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. İrten (2019:75)’in çalışmasında Türk Halk müziği içerisinde kadının müzikal ifadelerine yer verilmiş, Mete vd. (2022)’nin çalışmasında kadınların türkülerindeki rolleri işlenmiştir. Müzik kültüründe kadın ağzı türkü olgusunun gerçekleşmesi kültürel aktarım açısından kadının rolünün önemini göstermektedir (Çelik,2020:23). Duygulu (2014)’ya göre Türk halk müziğinde ağız; *müzikal alan içerisinde yer alan, belli başlı yörelere ve karakteristik müziksel özelliklere bağlı olarak değişik biçimlerde var olan söyleyiş üslubu ve yöresel müzik tarzıdır* (s.31). Halk müziğinde sözlü türküler, kadınların ve

erkeklerin ağız özelliklerine göre söylediği türküler olan erkek ağzı türküler ya da kadın ağzı türküler olarak ifade edilmektedir. Yılmaz (2003)'a göre kadın ağzı türkü; *duygu ve düşünce kaynağı bakımından kadına ait bir atmosfer taşıyan ve kadınlar tarafından icra edilen türkülerdir* (s.20). Kadın ağzı türkülerinin sadece kadına ait unsurlarla ilgili değil aynı zamanda yaşana zaman, dönem ve toplumsal yapıya ait birçok unsuru da içerdiği görülmektedir (Bozkurt, 2023: 38).

Türk kültürünün ve müzik kültürünün önemli simgelerinden biri olan kadınlar, toplum içinde sevgili, eş, gelin, anne, abla, kardeş gibi rolleri üstlenirken diğer taraftan müzik kültürü içerisinde üstlendikleri bu toplumsal rollerden doğan duyguları yansıtmak amacıyla kendi üslupları ile söyledikleri türkülerle damgalarını vurmuşlardır. Türkiye'nin her yöresinde kadın ağzı türkülerine rastlanmaktadır.

İlgili Literatür

Mavili (2012) yaptığı çalışmada Yozgat yöresine ait 89 tane sözlü türkü ve oyun havaları, 22 tane uzun hava, 9 tane derlenen Yozgat türküsü müzikal yapıları açısından incelenmiştir. Bu türküler, düğün geleneklerinde söylenen türkülerden, oynanan oyunlardan, Yozgat halayları ve Yozgat sürmelilerinden oluşmaktadır. Kadınların isimleriyle ya da lakapları kişisel özellikleriyle isimlendirilen sürmeli türküler ve yörede kullanılan çalgılar Yozgat'ın önemli müzikal kültürünü oluşturmaktadır. Terzi, (1992) yaptığı çalışmada Yozgat'ın Çayıralan ilçesi etrafında Yozgat, Kayseri ve Sivas yörelerinin kültür özelliklerini incelemiştir. Bu üç yörenin kadınlarının müzikal özelliklerini bünyesinde barındıran Çayıralan ilçesi kadınları, bu yönüyle Türk folklorunda önemli bir yere sahiptir. Genellikle def eşliğinde icra edilen Çayıralan kadın ağzı türkülerinin ezgilerindeki söz yapısı manilerden, usul yapısı dört zamanlı ana usullerden oluşmuştur. Ortaya çıkarılan 38 türkünün söz, ritm ve dizi yapıları müzikal açıdan analiz edilmiştir.

Kara (2023) yaptığı çalışmada Yozgat türkülerini, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Ortaöğretim okullarında müzik dersi kazanımları içinde yer alan makam, değerler ve söz içeriği yönünden analiz etmiştir. Yozgat türkülerinin makamları açısından farklı sınıf seviyelerindeki öğrencilerin, türkülerini okuyabilme durumlarına göre gruplandırmıştır. Yozgat türkülerini makamları, sözleri ve değerler eğitimi bakımından uygunluğu açısından değerlendirmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu araştırmanın amacı, Türk halk müziğindeki kadın ağzı türkülerin sözlü anlatımlar ve müzikal yapıları Yozgat yöresi örneği çerçevesinde incelemektir. Kadınlar tarafından yakılan ve kadın ağzı olarak ifade edilen türkülerde, kadınların duygu ve düşünceleri yansıtılmakta ve türkülerdeki sözlü anlatımlar ve müzikal yapı özellikleri ile nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu araştırmanın temel problemi;

Türk halk müziğindeki kadın ağzı türkülerinin Yozgat yöresi örneği çerçevesinde sözlü anlatımlar ve müzikal yapıları nelerden oluşur sorusu bu araştırmanın temel problemi olarak belirlenmiştir. Bu temel problem doğrultusunda,

- Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerin sözlerinde işlenen konular nelerdir?
- Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerin sözlerinde yer alan yöresel ifadeler nelerdir?
- Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerindeki ezgilerin form yapısı nasıldır?
- Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerindeki ezgilerin ritmik yapısı nasıldır?
- Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerindeki ezgilerin makamsal dizileri hangileridir?
- Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerindeki ezgilerin ses genişliği hangi aralıklardadır?

soruları çalışmanın alt problemlerini oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Yapılan bu çalışma nitel araştırma türlerinden durum çalışması modeli niteliğindedir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39). Durum çalışması bir veya birkaç durumu kendi sınırları içerisinde bütüncül olarak ele almak ve analiz etmektir. Yani bir sorunu yaşayanların gözüyle yaşandığı ortamda o sorun yaşanırken inceleyip ortaya koymaktır. Creswell (2013)'e göre nitel araştırmalarda durum çalışmaları yaşanmakta olan bir olguya/vakaya odaklanır. Yani pratikte yaşanan durumu gözlem, görüşme, görsel- işitsel materyaller, dokümanlar ve raporlar ile ortaya koyar. Yozgat yöresi araştırmanın bağlamını oluşturmuş olup kadın ağzı türküleri ise araştırmanın konusunu yani araştırılan durumu (case) ortaya koymaktadır. Araştırma bağlamı ve konusu olması itibarıyla durum çalışması yöntemine uygun olduğu düşünülmüştür.

Aynı zamanda çalışmada Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerinin söz ve müzikal yapılarının analizinin yapılmasından dolayı doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi, basılı ve elektronik materyallerden oluşan ilgili belgelerin incelenmesi, verilerin sağlanması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılan sistematik yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187). Bu yöntemine uygun olarak Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerinden seçilenlerle doküman analizi yöntemine uygun olarak analiz edilmiştir.

Dokümanlar

Araştırma konusu olan Yozgat yöresine ait kadın ağzı türkülerinin sözlü anlatımlar ve müzikal yapıları açısından incelenmesi amacıyla bu yörenin seçimi ve bu yöredeki kadın ağzı türkülerinin seçimi araştırmanın amaçlı ve ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Bu süreçte incelemeye alınan dokümanlar, TRT Türk halk müziği repertuarı ve çeşitli kişisel arşivler (TRT, 2006; Repertükül, 2016; Coşkunsoy vd. 2012; İvgin vd. 2009) olup bu arşivler taranmıştır.

Tablo 1. Yozgat yöresi türkülerinin cinsiyete göre sınıflandırılması

Cinsiyet	Türkü sayısı	%
Kadın ağzı	72	42
Erkek ağzı	98	55
Kadın ve erkek ağzı	6	3
Genel toplam	177	100

Tablo 1 incelendiğinde Yozgat yöresine ait ulaşılabilen tüm sözlü türkü sayısı 177'dir. Bunlardan 72 (%42) türkünün kadınlar tarafından söylendiği, 98 (%55) türkünün erkekler tarafından söylendiği, 6 (%3) türkünün de kadın ve erkek tarafından ortak söylendiği tespit edilmiştir. Kadın ve erkek tarafından ortak söylenen türkülerde, kadının söylediği kısımlar da çalışmaya dahil edilmiştir. Buna göre doküman olarak, 78 adet müzik eseri notası araştırmanın amacı doğrultusunda çalışmaya dahil edilmiştir.

Doküman olarak tespit edilen 78 adet müzik eserinin doğruluğu için alan uzmanı bir öğretim üyesinden görüş alınmıştır. Araştırmacı ve alan uzmanı tarafından aynı sayıda türkünün tespit edilmiş olması araştırmanın geçerliğini artırmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler betimsel ve içerik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Betimsel analiz, farklı veri elde etme teknikleri ile toplanmış verilerin, önceden belirlenen temalara uygun

şekilde özetlenmesi ve yorumlanması bir nitel veri analiz yaklaşımıdır (Özdemir, 2010: 336). Doküman analizi sonucunda araştırma problemine cevap bulunmak istenilen betimleyici veriler toplanır. Bu çalışmada Yozgat yöresi kadın ağız 78 türkünün söz ve müzikal yapıları incelenmiştir. Yozgat yöresi türkülerinin cinsiyete göre sınıflandırılması, söz ve müzikal yapılarının belirlenmesinde betimsel analizden yararlanılarak yüzdelerle değerleri belirlenmiştir (Tablo 1).

Araştırma için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi Berg ve Lune'a (2014) göre "kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanması" (Çev. Aydın, 2015: 380) olarak tanımlanmıştır. "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 227). Çalışmada belirlenen kadın ağız türkülerinin söz ve müzikal yapılarının elde edilen üst tema (türkülerin ana konusu, türküde geçen diğer konular ve türkü sözlerinde geçen yöresel ifadeler ile bu ifadelerin anlamları, form yapısı, ritmik yapı, makamsal dizi, ses genişliği) ve alt temaları inceleyebilmek, çıkarımlarda bulunabilmek amacıyla içerik analizinden yararlanılmıştır.

Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada "geçerlik" bilimsel bulguların doğruluğu, "güvenirlik" ise bilimsel bulguların tekrarlanabilirliği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 255). Bu doğrultuda araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği artırmak için aşağıdaki adımlar takip edilmiştir.

Nitel araştırmada geçerlik, araştırılan konunun olduğu haliyle tarafsız bir şekilde gözlemesi anlamındadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 255). Belgelere dayalı

olarak gerçekleştirilen araştırmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) artırmak için dokümanlar incelenmiştir. İç geçerlilikte (inandırıcılık) araştırmacının bulunduğu sonuçlara nasıl vardığını açık seçik ortaya koyması ve çıkarımları ile ilgili kanıtları diğer kişilerin ulaşabileceği tarzda sunması gereklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 255). Araştırmacılar tarafından doküman analizi yoluyla TRT THM repertuarı, Repertükül (Repertuar Türküleri Külliyesi) ve çeşitli kişisel arşivler incelenerek Yozgat yöresine ait tüm türkülere ulaşılmıştır. Ardından Yozgat türkülerinde yer alan "kadın ağız" türündeki türküler tespit edilmiştir. Böylece, Yozgat yöresine ait tüm kadın ağız türkülerine ulaşılmıştır. Ayrıca dokümanların incelenmesi sonucunda ilgili alan yazına ulaşılarak konu ile ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabirliğini) artırmak için araştırma süreci yani; araştırmanın modeli, verilerin toplanması, verilerin analizi, bulgular ve sonuçlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Böylece verilerin orijinal halleri mümkün olduğunca korunarak aktarılmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45).

Güvenirlik

Araştırmanın güvenilirliği (tutarlılık ve teyit edilebilirlik) ise yapılmış bir çalışmanın başka bir araştırmacı tarafından aynı biçimde tekrar edildiğinde, aynı veya benzer sonuçları vermesi ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 255).

İç güvenilirlik

Araştırmanın iç güvenilirliğini artırmak amacıyla bulgular yorum yapılmadan verilmiştir. İç güvenilirliği (tutarlılığını) artırmak için kadın ağız türkülerinin sözlü anlatımların (türkülerin ana konusu, diğer alt konular, yöresel ifadeler) ve müzikal yapıların (türkülerin form yapısı, ritmik yapıları, makamsal dizileri, ses genişlikleri) incelenmesinden oluşturulan tablolar ile türküler sınıflandırılmıştır. Bu aşamada sözlü anlatımların incelenmesinde araştırmacı dışında Türkçe Eğitimi Bölümü'nden Dr. Öğr. Üyesi ve Öğr. Gör. Dr. olan iki uzmanın

görüşüne başvurulmuştur. Müzikal yapı özelliklerinin incelenmesinde araştırmacı dışında Müzik Eğitimi Bölümü'nden bir öğretim üyesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü'nden bir öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır.

Dış güvenirliliği

Araştırmacının dış güvenirliliğini (teyit edilebilirliğini) arttırmak için araştırmacıların tüm veri toplama araçlarını, veri analizinin tüm aşamalarını ve çalışmaya temel oluşturan dokümanlar, notlar, yazılar, verilerin kaydedilme şekli, araştırmada kullanılan yöntemle ilişkin tüm konuların ayrıntılı bir biçimde açıklanma araştırmacı dışında bir uzmana sunarak teyit incelemesinin yaptırılması önemlidir. Bu durum benzer araştırma yapacak araştırmacılar için kolaylık sağlayabilir. Araştırmacının dış güvenirliliği aynı zamanda araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceğinin değerlendirilmesi anlamına da gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 255). Yapılan çalışmada da dış güvenirliliğin sağlanması için araştırma süreçlerinin tüm aşamaları, detayları alan uzmanları olan öğretim elemanlarının değerlendirmelerine sunulmuş değerlendirmeler sonucunda araştırmacıya geri bildirimde bulunulmuştur. Elde edilen tüm ham veriler araştırmacı tarafından saklanmaktadır.

Süreç

Araştırma süreci 2023 yılı başında başlamıştır. Araştırma için Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 06.03.2023 tarihli ve 112 karar sayılı etik izin alınmıştır. Çalışmanın

amacı doğrultusunda Yozgat yöresi örneği çerçevesinde kadın ağı türkülere dokümanlar incelenerek ulaşılmıştır. Tespit edilen kadın ağı türküler söz ve müzikal yapıları bakımından analiz edilmiştir. Türkülerin söz ve müzikal yapıları yönelik yapılan analizlerin doğruluğu aşamasında alan uzmanları tarafından onay alınmıştır. 2023 yılı sonunda araştırma tamamlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, literatür taraması sonucunda ulaşılan, Yozgat yöresine ait kadın ağı 78 türkünün sözlü anlatımlar ve müzikal yapıları açısından analizlerinden çıkan bulgular ve bu bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Sözlü anlatımın içinde türkülerin temaları ve aktarılan duygu durumları ayrıca türkü sözlerinde yer alan yöresel ifadeler tespit edilmiştir. Müzikal yapılar altında ise türkülerin form yapıları, ritmik yapıları, dizi yapıları ve ses genişlikleri incelenmiştir.

Yozgat Yöresi Kadın Ağı Türkü Sözlerinde İşlenen Konular

Yozgat yöresi "kadın ağı türkülerini konuları bakımından incelediğimizde her türküde bir ana konuya ulaşılmıştır. Ana konudan kasıt ise, incelenen türkünün sözlerinin bütünü düşünüldüğünde, aşk, ölüm, gurbet, ayrılık vb. konulardan, ağırlıklı olarak hangisinin işlendiğidir. Türkünün ana konusu buna göre belirlenerek sınıflandırılmıştır. Ancak aynı türkü içerisinde birden fazla konudan bahsediliyor olmasından kaynaklı Tablo 2'de görüldüğü gibi hem türkünün ana konusu hem de diğer konular şeklinde incelenmesinin daha doğru olacağı düşünüldükçe aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

Tablo 2. Yozgat yöresi kadın ağı türkü sözlerinde işlenen konular

S.No	Türkü Sayısı	Türkünün Ana Konusu	Türküde Geçen Diğer Konular
1	Ağ Buğdayım Buğdayım	Aşk, Sevda	Karşılıksız sevda, sitem, kavuşma umudu.
2	Ağ Bürüğün Kenarı	Aşk, Sevda	Özlem, kavuşma isteği, sabırlı olma
3	Ağ Gelin De İndi M'ola Yayladan	Gurbet	Ayrılık, hüznün, keder

4	Ağ Keçi Gelmiş Oğlağın İster	Dua/Beddua	Ümit etme, yakarma, beddua, hayal kırıklığı
5	Ak Kağıt Üstünde Kara Yazıyım	Ölüm/ Ağıt	Üzüntü, keder, yardım dileme
6	Albar'ın Arıları	Aşk, Sevda	Hayranlık, gurur duyma, yüceltme
7	Al Duvak Vurundun	Aşk, Sevda/ Ayrılık	Sitem, hayal kırıklığı, umudunu kaybetme
8	Ali'min Çamda Buldum İzini	Aşk, Sevda	Kavuşma isteği, özlem
9	Annem Entari Almış	Aşk, Sevda/ Ayrılık	Hayal kırıklığı, hayranlık, özlem
10	Armutun Kökü Suda	Aşk, Sevda	Hayal kırıklığı
11	Arpa Buğday Daneler	Aşk, Sevda	Mutluluk, endişe
12	Asker Yolu Beklerim	Asker, Askerlik	Gurbet, özlem, sadakat
13	Aşağıdan Da Gele Gele Geldiler	Kına Düğün	Sitem, özlem
14	Aşağıdan Gelen Deve	Kına Düğün	Hayal kırıklığı, sitem, hor görülme
15	Aşağıdan Gelen Üzüm Kağnısı	Aşk-Sevda	Hayranlık, heyecan duyma,
16	Aşağıdan Gelir Aynalı Posta	Ölüm/ Ağıt	Gurbet, hayal kırıklığı, ayrılık
17	Ay Doğar Sini Sini	Aşk, Sevda	Gurbet, özlem, sabırlı olma
18	Başımda Tülbendim	Aşk, Sevda/ Ayrılık	Sabretme, hayal kırıklığı
19	Batlıcan Oymadın Mı?	Aşk, Sevda	Sitem, beklenti, yerme
20	Bebeğimin Beşiği Çamdan	Ölüm/ Ağıt	Ölüm, hüznün, hayal kırıklığı
21	Bir Defim Var Deriden	Aşk, Sevda	Hayal kırıklığı, beklenti
22	Bir Oğlum Olsa Da	Dua, Beddua	Ümit etme, yakarma
23	Bisikleti Aynalı	Aşk, Sevda	Beklenti, temenni
24	Boğazında Hakik Var	Aşk, Sevda	Özlem, hayal kırıklığı
25	Camilerde Yan Direk Cemo Halayı	Aşk, Sevda	Gurbet, özlem,
26	Celal Bacada Yatıyor	Ölüm/ Ağıt	Sitem, hayal kırıklığı
27	Cenderme'nin Yakasında	Asker, Askerlik	Özlem, övgü
28	Çamlığın Başında Tüter Bir Tütün	Ölüm/ Ağıt	Hüznün, ayrılık, hayal kırıklığı, sitem, özlem

29	Çattılar Ocak Daşını	Kına, Düğün	Ayrılık, hüznün, iyi dilek
30	Çiğ Sütün Yüzü Kaymak	Aşk, Sevda	Umut, Hayal kırıklığı,
31	Dam Başında Yatıyo	Aşk, Sevda	Özlem, umut
32	Dar Köprüden Geçerken	Aşk, Sevda/ Ayrılık	Sitem, hayal kırıklığı
33	Daş Dönmüyor Dönmüyor (1)	İmece/İş	Özlem, sabretme
34	Daş Dönmüyor Dönmüyor (2)	Aşk, Sevda	Özlem, sabretme
35	Defimin Delikleri (1)	Aşk, Sevda	Küçümseme, özgüven
36	Defimin Delikleri (2)	Aşk, Sevda	Hayal kırıklığı, endişe
37	Enterim İştir Benim	Aşk, Sevda	Özlem, beddua
38	Erikten Erik İster	Aşk, Sevda	Özlem, övgü
39	Gidene Bak Gidene	Aşk, Sevda	Özlem, övgü
40	Gitme Gidenlerinen Şu Boyda	Aşk, Sevda	Özlem, beklenti
41	Gitme Yarım Ağlarım	Aşk, Sevda	Gurbet, ayrılık, özlem
42	Hacı Bey Ağdı	Ölüm/ Ağıt	Acı, keder, üzüntü, ayrılık
43	Haydin Gidek Engine	Aşk, Sevda	Özlem, kavuşma isteği
44	İlenger Attım Bağa	Aşk, Sevda	Kavuşma isteği, hayal kırıklığı
45	İnc'innenin Poladı	Aşk, Sevda	Özlem, beklenti, hayal kırıklığı
46	İncir Koydum Dolaba	Aşk, Sevda	Sadakat, hayal kırıklığı,
47	İstanbul'a İsmarladım Makine	Aşk, Sevda	Özlem, övgü
48	Kağnını Kayışlama	Aşk, Sevda/ Gurbet	Ayrılık, endişe, özlem, yalnızlık
49	Kalenin Bedenleri	Aşk, Sevda	Öfke, iyi şans, heyecan
50	Kara Kaşlar Yay Oldu	Aşk, Sevda/ Gurbet	Ayrılık, özlem, beklenti
51	Karamığın Gövüne	Aşk, Sevda	Ümit etme, özlem, beklenti
52	Karşıda Kelem Kuruşu	Kına, Düğün	Gurbet, hüznün, ayrılık, sitem
53	Kayadan Ot Yolarım	Aşk, Sevda	Özlem

Yozgat yöresi kadın ağız türkülerinde sözlü anlatımlar ve müzikal yapıların incelenmesi

54	Kaynana Hedik Kaynana	Mizahi	Küçümseme, öfke, ilenme
55	Kaynanayı Netmeli Kaynar Sacı İtmeli	Mizahi	Küçümseme, öfke, ilenme
56	Keçeci De Baban Geliyor	Aşk, Sevda	Özlem, hayal kırıklığı, beddua
57	Kekilini Taramış O Yar Beni Aramış	Aşk, Sevda	Öfke, hayal kırıklığı, özlem,
58	Madımah Bişti M'ola	Aşk, Sevda	Sevinç, heyecan, beklenti
59	Mani Bilirim Elli	Aşk, Sevda	Özlem, övgü,
60	Mercimek Attım Aşa Hoppala Becik	Aşk, Sevda	Hayal kırıklığı, temenni, kadercilik
61	Motor Geliyor Motor	Mizahi	Hayranlık, beklenti, yerme, methetme,
62	Ocak Başında Hindi	Aşk, Sevda/ Gurbet	Ayrılık, özlem,
63	Oğlanın Adı Ömer	Aşk, Sevda	Beklenti, hayal kırıklığı, kavuşma isteği
64	Pınara Gelen Güzel	Aşk, Sevda	Kavuşma isteği, hayal kırıklığı
65	Sabahınan Kalkdım Südü Bişirdim	İş	Beddua, hayal kırıklığı
66	Saçım Attım Ardıma	Aşk, Sevda	Ayrılık, özlem, kavuşma isteği
67	Saçım Sarı Ben Bu Saçı Satarım	Aşk, Sevda/ Gurbet	Özlem, endişe, kavuşma isteği
68	Samanlık Dolu Saman	Aşk, Sevda	Özlem, beklenti, sitem
69	Şu Derenin Alıcı	Aşk, Sevda	Özlem, kavuşma isteği, hayranlık
70	Tirene Bindi De Savuştı M'ola	Asker, Askerlik	Gurbet, ayrılık, özlem, üzüntü
71	Yastı Taşlar Yastı Taşlar	Kına, Düğün	Kimsesizlik, medet umma
72	Yeğün Olur Da Yoğnese'nin Ekini	Ölüm/ Ağıt	Üzüntü, keder, çaresizlik
73	Yoncalığın Cılga Yolu	Ölüm/ Ağıt	Üzüntü, keder, çaresizlik
74	Yozgat Pınarında Yudum Elimi	Aşk, Sevda/ Gurbet	Ayrılık, çaresizlik, yalnızlık
75	Yozgat Seni Delik Delik Delerim	Gurbet	Özlem, beklenti, sitem
76	Yozgat'ın Asmasıyım	Aşk, Sevda	Hayranlık, yüceltme
77	Yozgat'ın Mehlesinde	Aşk, Sevda	Hayal kırıklığı, beddua, hayranlık
78	Zeytin Bahçesinde Zeytin Ağacı	Kına, Düğün	Gurbet, ayrılık, özlem, üzüntü

Tablo 2'ye bakıldığında Yozgat yöresine ait 78 kadın ağız türküsünün sözlerinde işlene konular incelendiğinde; çoğunluğu Aşk, Sevda olmak üzere, Ölüm/ Ağıt, Aşk, Sevda/ Gurbet, Kına-Düğün, Aşk, Sevda/ Ayrılık, Asker-Askerlik, Dua-Beddua, Gurbet, İmece/İş, Mizahi, gibi 10 farklı ana konu ortaya çıkmıştır. Ancak türkülerde belirlenen bu ana konuların yanında diğer alt konular da belirlenmiştir. Tablo 2 incelendiğinde türkülerde aşk, sevda konusunun ağırlıklı olarak işlendiği görülmektedir. İncelenen türkülerin tek bir ana konu ile sınırlandırılmaması adına tabloda oluşturulan, "türküde geçen diğer konular", başlığı altında bu konulara da yer verilmiştir. Bunlardan bazılarını ise,

aşk/sevda türküsünde gurbet, ayrılık; kına/ düğün türküsünde ayrılık, hüzn; iş türküsünde beddua gibi konular örnek verilebilir. Tabloya göre her türküde yalnızca ana konular değil diğer alt konularında çok çeşitli olarak bulunduğu görülmektedir.

Yozgat Yöresi Kadın Ağız Türkü Sözlerinde Yer Alan Yöresel İfadeler

Çalışmanın giriş bölümünde de bahsedildiği gibi türküler, çalma özelliklerinde olduğu gibi söyleme (ağız) açısından da yöreye has tavrı ortaya koymaktadır. Bu sebeple türkülerde kullanılan yöresel ifadeler belirlenerek Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yozgat yöresi kadın ağız türkü sözlerinde yer alan yöresel ifadeler

S.No	Türkünün Adı	Türkü Sözünde Yer Alan Yöresel İfadeler ve Anlamları
1	Ağ Buğdayım Buğdayım	Ağ: Ak, beyaz, berrak (Özbek, 55 :2009). Bağır: Göğüs (Coşkun, 2011). Dallama: Boyuna ya da başa sarılan atkı, yelek; gömlek (Her yönüyle Yozgat) Kasıyım: Daraltayım (Repertükül) Basıyım: Basayım (Repertükül)
2	Ağ Bürüğün Kenarı	Bürük: Sarınma, örtünme için kullanılan örtü (Özbek, 111 :2009). Yağlık: Mendil, çevre (Özbek, 490 :2009).
3	Ağ Keçi Gelmiş Oğlağın İster	Nen Çalmak: (Ninni söylemek) Hazin hazin ninni söylemek (Özbek, 2009: 369). Höllük: Kundak çocuklarının altına konulan, ince elenmiş toprak (Özbek, 2009: 252). Pece: Pencere, baca (Özbek, 2009: 389). Uğrümek: Sallanmak, ırgılamak (Repertükül)
4	Albar'ın Anları	Emmi: Amca (Yozgat deyişleri) Kahya: Muhtar (Repertükül)
5	Al Duvak Vurundun Danacı'nın Türküsü	Seğmen: Köyden köye gelin almaya giden güvey yanlısı, atlı, davullu, zurnalı, silahlı delikanlı alayı (Özbek, 2009: 416).
6	Armutun Kökü Suda	Kopmak: Koşmak (Yozgat deyişleri)
7	Arpa Buğday Daneler	Çec: Tahıl yığını (Her yönüyle Yozgat)
8	Aşağıdan Gelen Üzüm Kağnısı	Savuşmak: Geçmek, bulunduğu yerden aceleyle, gizlice veye dikkati çekmeden ayrılmak, sıvışmak (Özbek, 2009: 413).

9	Aşağıdan Gelir Aynalı Posta	Ezrail: (Azrail) Can alıcı melek, melekü'l-mevt (Özbek, 2009: 80).
10	Batlıcan Oymadın Mı?	Sıracalı: Pis, beceriksiz (Yozgat deyişleri).
11	Bebeğimin Beşiği Çamdan	Dam: Ev, oda, evin üstü, Ahır, ağıl (Özbek, 2009: 142).
12	Bir Defim Var Deriden	Mintan: Yakasız, uzun kollu erkek gömleği. (Repertükül) Enteri (Entari): Genellikle tek parça uzun kadın giyeceği. (Repertükül)
13	Bir Oğlum Olsa Da	Ayneli beşik: (Aynalı beşik) Süslü, allı pullu, gösterişli beşik (Özbek, 2009: 78). Elekçi: çingene (Coşkun, 2011:) Müjdecı: Hayırlı ve güzel haberler getiren, muştucu (Özbek, 2009: 359). Kalbur: Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli veya seyrek telli elek, kalbur (Her yönüyle Yozgat) Kestirsem idi: Kestirseydım (erkek çocuğu sünnet ettirmek) (Repertükül)
14	Boğazında Hakik Var	Hakik: (Akik) Kıymetli taş (Repertükül) Gök: yeşil (bazen mavi) (Özbek, 2009: 213).
15	Camilerde Yan Direk Cemo Halayı	Hamaylı: Muska, tılsım. Uğur getireceğine, her türlü kötülüklerden koruyacağına, gizli bir kuvvet taşıdığına inanılan şey (Özbek, 2009: 232). Dös: Göğüs, sine (Özbek, 2009: 164).
16	Cenderme'nin Yakasında	Cenderme: Jandarma (Yozgat deyişleri).
17	Çamlığın Başında Tüter Bir Tütün	Horanta: Ayal, aile fertleri (Özbek, 2009: 251). Eşme: Azıcık eşilmekle çıkan su kaynağı, su gözesi, pınar, kuyu (Özbek, 2009: 188). Tütün: Duman(Özbek, 2009). Sal: (Salaca) Tabut (Coşkun, 2011:) Mahana: Bahane (Coşkun, 2011:)
18	Çattılar Ocak Daşını	Kutni: Pamuk ya da ipekle karışık pamuktan dokunmuş kalın, ensiz kumaş (Özbek, 2009: 322). Istar: Halı kilim dokunan tezgâh (Özbek, 2009: 259).
19	Dam Başında Yatıyo	Dam: Çatı (Coşkun, 2011:) Pıtırak: Kırdı, dağda yürürken tohumları insanların giysilerine ya da hayvanların kıllarına, tüyelerine takılan dikenli bir bitki (Özbek, 2009:394). Yel: Rüzgâr (Coşkun, 2011:)
20	Daş Dönmüyor Dönmüyor (2)	Seten: Çoğunlukla köy meydanında bulunan ve ortaklaşa kullanılan, bulgur vb. dövmeye yarayan dibek taşı, soku (Özbek, 2009: 421).
21	Erikten Erik İster	Hasas: Köy bekçisi (Yozgat deyişleri).

22	Gitme Yarım Ağlarım	Deşirmek: Dermek, toplamak (Özbek, 2009: 151).
23	Haydin Gidek Engine	Bilece: Beraberce, birlikte (Özbek, 2009: 101). Serpeneç: Kerpiç evlerde dam kenarları (Yozgat deyişleri). İreng: Renk
24	İlenger Attım Bağa	İlenger: Yayvan ve kenarları geniş, tepsi büyüklüğünde sahana benzer kap, lenger (Özbek, 2009: 265). Teşt: Hamur yoğrulmuş leğen (Yozgat deyişleri).
25	Karamığın Gövüne Küpe Attım Öğnüne	Karamık: Saçma büyüklüğünde meyveleri olan dikenli bir bitki, çalı, böğürtlen (Özbek, 2009: 289).
26	Karşıda Kelem Kuruşu	Kelem: Lahana (Özbek, 2009: 298).
27	Kayadan Ot Yolarım	Baba çıkısın: Sinirlenilen kişi ya da şeylere söylenen bir söz (Yozgat deyişleri).
28	Kaynanayı Netmeli Kaynar Saca İtmeli	Külek: Bal, yağ, yoğurt gibi şeyleri koymaya yarayan, kova olarak da kullanılan tahta kap (Özbek, 2009: 323). Noğürdü: Ne yaptı (Yozgat deyişleri). Kesmek: Birinin arkasından konuşmak, dedikodusunu yapmak, aleyhinde bir şeyler söylemek (Her yönüyle Yozgat). Gedik: Bir ucu, köşesi noksan (Her yönüyle Yozgat). Hedik: Buğdayın pişmiş (Her yönüyle Yozgat).
29	Kekilini Taramış O Yar Beni Aramış	Kekil: Alına düşen kısa kesilmiş saç, kâkül (Özbek, 2009: 297). Keşik: Sıra, nöbet, sıra ile yapılan görev (Özbek, 2009: 303). Gonü: Gönü (Repertükül) Pahla, Pakhla: Fasulye (Coşkun, 2011:)
30	Şu Derenin Alıcı	Galıç: (Kalıç) Orak (Özbek, 2009: 203). Kopuşun: Koşuşun (Repertükül) Yolma yoluço: Ekin yoluço (Repertükül)
31	Yeğın Olur Da Yoğnese'nin Ekini	Mustantik: (Müstantik) sorgu hâkimi, savcı (Özbek, 2009: 362). Gelep: Yün çilesi (Her yönüyle Yozgat). Urgan: Yün halat (Yozgat deyişleri). Yoğnese: Yoğun Hisar: Boğazlıyan'a bağlı bir köy adı. (Repertükül)
32	Yoncalığın Cılga Yolu	Cılga: Dağ yolu, patika, hayvanların gide gele açtıkları yol, keçi yolu, çığır (Özbek, 2009: 120). Böğür: Yan, yan taraf (Her yönüyle Yozgat). İlvan: Gösteriş (Her yönüyle Yozgat).
33	Zeytin Bahçesinde Zeytin Ağacı	Siyac: Siyeç: Tarla, bağ ve bahçe kenarlarına dikilen çalı. Meyvesiz ağaç, çit. (Repertükül) Muşulamak: Burnundan ses çıkararak seslenmek. (Repertükül)

Yozgat yöresi kadın ağız türkülerin sözlerinde yer alan yöresel ifadeleri gösteren tablo 3’de 33 türküde, yöreye özgü 75 farklı kelime ve ifade yer almaktadır. Bu türküler içerisinde en çok sayıyla “Ağ Buğdayım Buğdayım”, “Bir Oğlum Olsa Da”, “Kaynanayı Netmeli” adlı türkülerin her birinde beşer yöresel ifadeye rastlanmıştır. Tabloya göre Yozgat yöresi kadın ağız türkülerini sözlü anlatım bakımından yörenin ağız özelliklerini yansıtmaktadır.

Yozgat Yöresi Kadın Ağız Türkü Ezgilerinin Form Yapısına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yozgat yöresine ait toplam 78 tane kadın ağız türkünün form yapısı incelenmiş, incelenen türkülerin kırık hava formunda (ritimli) ve uzun hava formunda (serbest ritimli) nasıl dağılım gösterdiği Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinin form yapısı

Form yapısı	f	%
Kırık hava	73	94
Uzun hava	5	6
Toplam	78	100

Tablo 4 incelendiğinde Yozgat yöresine ait kadın ağız 78 türküdeki ezgilerin 73’ünün (%94) kırık hava, 5 (%6) türkünün ise uzun hava formunda olduğu görülmektedir. Ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda, Yozgat yöresi kadın ağız türkülerindeki ezgilerin ağırlıklı olarak kırık hava formunda olduğu, uzun hava formunda çok az türkünün bulunduğu söylenebilir.

Uzun hava formunda olan 5 türkünün notalarına ulaşamadığı için müzikal yapı

özellikleri açısından incelenememiştir. Kırık hava formunda olan 73 türkünün müzikal yapıları; ezgisi, ritmik yapıları, makamsal dizileri ve ses aralıkları açısından incelenmiştir.

Yozgat Yöresi Kadın Ağız Türkü Ezgilerinin Ritmik Yapılarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yozgat yöresine ait kadın ağız 73 türkünün ritmik yapıları incelenmiş, incelenen türkülerin ritmik dağılımları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinin ritmik yapıları

Ritmik yapı	f	%
4/4	43	59
4/2	16	22
6/4	4	6
3/4	3	5
12/8	2	3
7/4	1	1
8/8	1	1
9/8	1	1
10/8	1	1
14/8	1	1
Toplam	73	100

Tablo 5 incelendiğinde 73 türküdeki ezgilerin 43'ünde (%59) en çok 4/4'lük ritmik yapıda olduğu görülmektedir. Ayrıca 16 (%22) türkünün 2/4'lük; 4 (%6) türkünün 6/4'lük; 3 (%5) türkünün 3/4'lük; 2 (%3) türkünün 12/8'lik; 1 (%1) türkünün 7/4'lük; 1 (%1) türkünün 8/8'lik; 1 (%1) türkünün 9/8'lik; 1 (%1) türkünün 10/8'lik; 1 (%1) türkünün de 14/8'lik ritmik yapıda olduğu tablodan ulaşılan sonuçtur. İncelenen türkülerden 11 tanesinin ritmik yapısının değişken olduğu (birden fazla ritmik yapının bulunduğu) ya da serbest bölümlerinin yer aldığı görülmüştür.

Ritmik yapısı değişken olan bu türkülerde, türkü içinde ağırlıklı olarak hangi ritmik yapı yer almışsa o kategoride değerlendirilmiştir. Tabloya göre, Yozgat yöresi kadın ağı türkü ezgilerinde aksak ritimli ezgilere az rastlanıldığı söylenebilir.

Yozgat yöresi kadın ağı türkü ezgilerinin makamsal dizilerine ilişkin bulgular ve yorum

Yozgat yöresine ait kadın ağı 73 türkünün makamsal dizilerinin türkülerde dağılımı incelenmiş ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Yozgat yöresi kadın ağı türkü ezgilerinin makamsal dizileri

Makam dizileri	f	%
Hüseyni	30	42
Uşşak	25	34
Segah	7	10
Hicaz	5	7
Çargah	2	3
Saba	1	1
Kürdi	1	1
Buselik	1	1
Acemaşiran	1	1
Toplam	73	100

Tablo 6'ya göre, Yozgat yöresine ait kadın ağı 73 türkünün ezgisinde 9 farklı makam dizisinin yer aldığı görülmektedir. 73 türkü içinde 30 (%42) türkünün "Hüseyni"; 25 (%34) türkünün "Uşşak"; 7 (%10) türkünün "Segah"; 5 (%7) türkünün "Hicaz"; 2 (%3) türkünün "Çargah"; 1 (%1) türkünün "Saba"; 1 (%1) türkünün "Kürdi"; 1 (%1) türkünün "Buselik" ve 1 (%1) türkünün "Acemaşiran" makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir. "Tirene Bindi De Savuştu M'ola" adlı türkünün notası incelendiğinde "nevruz" makamı dizisinde olduğu ancak türkünün kayıtları dinlendiğinde notada belirtilen mi bemolün kullanılmadığı anlaşılmıştır. Bu türkünün notasında belirtilen mi bemolün yanlışlıkla yazıldığı görülmüştür. Kayıtlar dikkate alınarak incelenen türkünün "hüseyni" makamı dizisinde olduğu anlaşılacak bu

grupta değerlendirilmiştir. Tabloya göre Yozgat yöresi kadın ağı türkülerinin ezgilerinde makamsal dizilerin çoğunlukla hüseyini ve uşşak makamı dizilerinde olduğu söylenebilir.

Yozgat Yöresi Kadın Ağı Türkü Ezgilerinin Ses Genişliklerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Yozgat yöresi kadın ağı türkü ezgilerinin ses genişlikleri (oktav) incelendiğinde bir oktav (8'li aralık) olan türkü sayısı ya da bir oktav aşan ve bir oktavın altında olan kaç türkü olduğu aşağıdaki Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinin ses genişlikleri

Ses genişlikleri	f	%
3'lü aralıktan oluşan türkü ezgileri	2	3
4'lü aralıktan oluşan türkü ezgileri	7	10
5'li aralıktan oluşan türkü ezgileri	20	27
6'lı aralıktan oluşan türkü ezgileri	19	26
7'li aralıktan oluşan türkü ezgileri	14	19
8'li aralıktan oluşan türkü ezgileri	7	10
9'lu aralıktan oluşan türkü ezgileri	3	4
10'lu aralıktan oluşan türkü ezgileri	1	1
Toplam	73	100

Araştırmada değerlendirilen Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinin ses genişliklerini gösteren tablo 7 incelendiğinde en geniş ses aralığına sahip türkü ezgisinin 1 (%1) türkü ile 10'lu aralıktan oluştuğu, en dar ses aralığına sahip türkü ezgisinin 2 (%3) türkü ile 3'lü aralıktan oluştuğu görülmektedir. Ayrıca 7 (%10) türkünün 4'lü aralığı; 20 (%27) türkünün 5'li aralığı; 19 (%26) türkünün 6'lı aralığı; 14 (%19) türkünün 7'li aralığı; 7 (%10) türkünün 8'li aralığı; 3 (%4) türkünün ise 9'lu aralığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Tabloya bakıldığında Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinin çoğunluğunun bir oktavın (8'li aralık) altında, çok az sayıda türkünün bir oktav ve üstünde ses genişliğine sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma bulguları sonucunda Yozgat yöresi kadın ağız türkülerinin gerek söz anlatımları gerekse müzikal yapıları bakımından ortaya çıkan sonuçlar şöyledir:

Yozgat Yöresi Örneği Kapsamında Kadın Ağız Türkülerinin Tespiti

Yozgat yöresi örneği çerçevesinde yöreye ait kadın ağız türkülerinin tespiti aşamasında kadın ağız 72 türkü, erkek ağız 98, kadın ve erkek ağız 6 türkünün bulunduğu tespit edilmiştir. Erkek ve kadın ağız 6 türkü içinde kadın tarafından okunan kısımlar da çalışmaya dahil edilmiştir. Böylelikle toplamda 78 kadın ağız türkü çalışmada

yer almış, sözlü anlatım şekli ve müzikal yapı özellikleri açısından incelenerek belirli sonuçlar elde edilmiştir.

İstanbul (2014)'ün yapmış olduğu araştırmada bölgelere göre türkülerin kadın ağız ve erkek ağız olma durumları incelenmiştir. Buna göre Marmara bölgesinde; 85 kadın ağız, 135 erkek ağız türkü, ege bölgesinde; 77 kadın ağız, 168 erkek ağız türkü, Akdeniz bölgesinde; 45 kadın ağız, 152 erkek ağız türkü, İç Anadolu bölgesinde; 55 kadın ağız, 167 erkek ağız türkü, Karadeniz bölgesinde; 51 kadın ağız, 170 erkek ağız türkü, Doğu Anadolu bölgesinde; 60 kadın ağız, 164 erkek ağız türkü, Güneydoğu Anadolu bölgesinde; 47 kadın ağız 177 erkek ağız türkü tespit edilmiştir. Bu oranlar incelendiğinde Yozgat yöresi kadın ağız türkü sayısında olduğu gibi bölgelere göre tespit edilen kadın ağız türkü sayısı, erkek ağız türkü sayısından az olduğu görülmektedir. Yozgat yöresi seçilerek yapılan bu çalışmaya benzer şekilde Öztürk (2019)'ün çalışmasında Şarkışla, Terzi (1992)'nin çalışmasında Çayıralan, Erdal (2020)'in çalışmasında Kocaeli, Bozkurt (2023)'un çalışmasında Kütahya, Tapu ve Şahin (2020)'in çalışmasında Aksaray gibi farklı yörelere ait kadın ağız türkülerinde araştırılarak incelendiği ve her yöreye ait değişen sayılarda kadın ağız türkülerinin tespit edildiği görülmüştür. Yöre dışında bölgesel olarak da kadın ağız türkülerinin incelendiği araştırmalar tespit edilmiştir. Bayburtlu ve

Yazıcı (2021)'nin çalışmasında İç Anadolu, Doğu Anadolu bölgelerindeki kadın ağzı türküleri, Kuzlu, (1999)'nun çalışmasında Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Batı Anadolu, Orta Anadolu, Karadeniz, Rumeli, Azeri ve Batı Karadeniz ağzıyla söylenen kadın ağzı türkülerin incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır.

Yozgat Yöresi Kadın Ağzı Türkülerinin Sözlerinde İşlenen Konulara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuca göre; Yozgat yöresine ait kadın ağzı 78 türkünün sözlü anlatımları incelendiğinde çoğunluğu Aşk,Sevda olmak üzere, Ölüm/ Ağıt, Aşk,Sevda/ Gurbet, Kına-Düğün, Aşk,Sevda/ Ayrılık, Asker-Askerlik, Dua-Beddua, Gurbet, İmece/İş, Mizahi, gibi 10 farklı ana konu ortaya çıkmıştır. Ancak bazı türkülerde belirlenen bu ana konuların yanında farklı konular da işlenmiştir. Bunlardan bazılarına ise, aşk-sevda türküsünde gurbet, ayrılık; kına-düğün türküsünde ayrılık, hüzn; iş türküsünde beddua gibi konular örnek verilebilir. Bu veriler dikkate alındığında, türkülerini temaları açısından kesin bir sınıflamaya tabi tutmanın zor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kuzlu (1999)'nin yapmış olduğu araştırmadaki kadın ağzı türkülerin sözlerinde yer alan konular ile Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerin sözlerinde yer alan konular arasında ağıt, gurbet, iş, asker, sevda ve mizahi türküler bağlamında belirlenen konularda benzerlik görülmüştür. Bunun yanısıra Kuzlu'nun araştırmasında asker-askerlik, kına-düğün, dua-beddua gibi kadın ağzı türkü sözlerinde yer alan bu konularla, Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerin sözlerinde tespit edilen diğer konulardan farklılaşmaktadır. İrten (2019)'in yapmış olduğu araştırmada konularına göre kadın ağzı türkülerini; kına gecesi, evlilik ve zorla evlendirilme, çocuk yaşta evlendirilme, evlat sahibi olma, gurbet ve ayrılık, asker ve ölüm türkülerini olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, yapılan bu çalışma ile İrten'in yapmış olduğu çalışmadan tespit edilen konular

bakımından kına, gurbet, asker ve ölüm türkülerini konu başlıklarında benzerlik olduğu görülmüştür. Kadın ağzı türküler üzerine yapılan çalışmaların bazılarında türkü sözlerinde işlenen temalara yer verilmiştir. Buna göre, Tapu ve Şahin (2020)'in Aksaray yöresine ait kadın ağzı türkülerinde aşk-sevda, yığıtlık-kahramanlık ve ağıt temaları tespit edilmiştir. Bu temalardan aşk-sevda ile ağıt, Yozgat yöresi kadın ağzı türkü sözlerinde tespit edilen konular ile benzerlik göstermektedir. Bayburtlu ve Yazıcı (2021)'nin yapmış olduğu çalışmada İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesindeki kadın ağzı türkülerde ölüm, aşk-sevgi, ayrılık, işçi, çocuk isteği ve hasret temaları işlenmiştir. Bu temalardan ölüm, aşk-sevgi, Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerde tespit edilen konular ile benzerlik göstermektedir. İstanbullu (2014)'nin bölgelere göre kadın ağzı türkülerde geçen temalar arasında; sitem, ayrılık, özlem, acı çekme, övgü, sevilene yönelik iltifatları, güven-güvensizlik, kıskançlık, kız kaçırma, cinsel öge tespit edilmiştir. Ayrılık teması Yozgat yöresi kadın ağzı türkü sözlerinde tespit edilen konular ile benzerlik göstermektedir. Mete, Albuz ve Candeğer (2022)'in yapmış olduğu araştırmada kadın ağzı türkülerde cinsiyet ayrımcılığı, zorla evlendirilme, çocuk gelin, kaynana-gelin çekişmesi, çocuğunun olmaması, kuma, terk edilme ve cinsel hayat gibi belirlenen tema başlıkları ile yapılan bu çalışmadan farklılaşmaktadır. Kuzlu (1999) kadın ağzı türkülerini; mutluluk, hüzn, hasret, sevgi ve mutluluk -hüzn olmak üzere beş tema başlığı altında toplamıştır. Araştırma için belirlenen beş tema, Yozgat yöresi kadın ağzı türkü sözlerinde tespit edilen konulardan farklılaşmıştır. Çaycı (2014)'nin araştırmasında ise kadını ağzı türkülerine yönelik işlenen dört ana tema vardır. Bunlar: kız/erkek evlat ayrımı, kadının statü garantisi: erkek çocuk, evlilik ve kadına yönelik şiddettir. Evlilik teması altında zorla evlendirilme, çocuk yaşta evlendirilme; çocuk gelin, çocuk damat, akraba evliliği gibi alt temalar belirlenmiştir. Araştırma için belirlenen dört tema, Yozgat yöresi kadın ağzı türkülerde tespit edilen konulardan

farklılaştığı görülmektedir. Çelik (2020) kadın ağız türkülerde kadın rolleri başlıklı araştırmasında, kadına yönelik anne, evlat, eş/evli kadın, dul kadın, sevgili, gelin/gelin kız, kız kardeş/bacı, kuzen, elti, yenge, kaynana, nene, hala/bibi, görümce/görüm, nişanlı ve üvey anne rolleri incelenmiştir. Araştırma için belirlenen bu roller, Yozgat yöresi kadın ağız türkü sözlerinde tespit edilen konulardan farklılaşmıştır.

Türkülerin Sözlerinde Yer Alan Yöresel İfadeler

Yozgat yöresine ait kadın ağız türkülerin sözlerinde yer alan yöresel ifadeler tespit edildiğinde 33 türküde, yöreye özgü 75 farklı kelime ve ifade yer almaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkarak, Yozgat yöresi kadın ağız türkü sözleri yörenin ağız özelliklerini yansıtmaktadır.

Kuzlu (1999)'nun yapmış olduğu araştırmada kadın ağız türkülerdeki ağız (dil) özelliklerini yörelere göre değil bölgelere göre ayırımını yaparak vermiştir. Buna göre Karadeniz ağız, Rumeli ağız, Azeri ağız, Doğu Anadolu ağız, batı Anadolu ağız, orta Anadolu ağız, Batı Karadeniz ağız, Güneydoğu Anadolu ağız olmak üzere 8 başlık altında incelemiştir. Bu incelemeye göre Yozgat yöresi kadın ağız türkülerinin dil özellikleri, Orta Anadolu kadın ağız türkülerinin dil özellikleri grubuna girmektedir.

Yozgat Yöresi Kadın Ağız Türkülerinde Müzikal Yapılar

Müzikal açıdan bakıldığında, Yozgat yöresine ait kadın ağız 78 türküden 73'ünün kırık hava, 5 türkünün ise uzun hava formunda olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda Yozgat yöresi kadın ağız türkülerinin ağırlıklı olarak kırık hava formunda olduğu, uzun hava formunda çok az türkünün bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca incelenen 73 kırık hava formunda türkünün içinde 43 türkünün 4/4'lük, 16 türkünün 2/4'lük yapıda olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgulardan hareketle, Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinde aksak ritimli ezgilere az rastlanıldığı söylenebilir. Türkülerin makam

dizileri ise 73 türkü içinde en çok sayıyla 30 türkünün hüseyni, 25 türkünün uşşak makam dizisinde olduğu, diğer makam dizilerinde az sayıda türkünün olduğu görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda Yozgat yöresi örneği çerçevesinde kadın ağız türkülerinin makamsal dizilerinin çoğunlukla hüseyni ve uşşak makam dizilerinde olduğunu söylemek mümkündür. Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinin ses genişlikleri incelendiğinde en geniş ses aralığına sahip türkü ezgisinin 10'lu aralıktan oluştuğu, en dar ses aralığına sahip türkü ezgisinin 3'lü aralıktan oluştuğu görülmüştür. Bu türkülerden 62 tanesinin 7'li ve daha düşük aralığa, 11 tanesinin 8'li ve daha büyük aralığa sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu bulgulardan hareketle Yozgat yöresi kadın ağız türkü ezgilerinin çoğunluğunun bir oktavın (8'li aralık) altında, çok az sayıda türkünün bir oktav ve üstünde ses genişliğine sahip olduğu görülmüştür.

Yapılan alan yazın taraması sonucunda farklı yörelere ait kadın ağız türkülerin müzikal özelliklerinin incelendiği araştırmalar tespit edilmiştir. Bunlardan Bayburtlu ve Yazıcı (2021)'nın, Kuzlu (1999)'nun, Tapu ve Şahin, (2020)'in yapmış olduğu araştırmalarda ölçü yapılarının, makam dizilerinin, ses sınırlarının, melodik yapılarının, üslup-haççere özelliklerinin, metrik yapı ve ritmik (usul) özelliklerin incelendiği görülmüştür. Ayrıca, belirtilen araştırmalarda türkülerin müzikal özelliklerine yönelik yapılan incelemeler, Yozgat yöresi kadın ağız türkülerindeki müzikal özellik incelemeleri ile benzerlikler göstermektedir.

Öneriler

İlerideki Araştırmalara Yönelik Öneriler

Yozgat yöresine ait kadın ağız türkülerin ve hikâyelerinin derlenmesi, daha önce derlenmiş fakat TRT repertuarına girmemiş bu yöreye ait kadın ağız türkülerin repertuvara kazandırılması önerilmektedir.

Türk halk müziğinde kadın ağız türkülerinin farklı yöre örnekleri açısından sözlü anlatımlarının ve müzikal yapılarının incelenmesi önerilmektedir.

Kadının yaşam tarzını, sosyal konumunu ortaya koyabilmek için türkü sözlerinde yer alan kadının günlük uğraşları, giyim kuşamı, bulunduğu mekânlar, şikâyetleri, istekleri gibi kodların belirlenmesi önerilmektedir.

Uygulamacılara Yönelik Öneriler

Her eğitim düzeyi için kadın ağzı türkülerden uygun örneklerin belirlenerek derslerde kullanılması ve kadının sosyal konumuna dikkat çekilmesi önerilmektedir.

Araştırma Sınırlılıkları

Çalışma, kadın ağzı türkülerindeki sözlü anlatımlar ve müzikal yapıların Yozgat yöresi örneği çerçevesinde incelemesi ile sınırlandırılmıştır. Bu amaçla çalışma, doküman olarak elde edilen 78 kadın ağzı türkü notası ile sınırlandırılmıştır. Çalışma, sözlü anlatım özelliklerinin incelenmesi amacıyla uzun hava ve kırık havadan oluşan 78 kadın ağzı türkü, müzikal yapı özelliklerinin incelenmesi amacıyla kırık hava türkülerinden oluşan 73 kadın ağzı türkü ile sınırlandırılmıştır.

Bilgilendirme

Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. Yazarlar çalışma süresince birlikte karar alarak ortak şekilde çalışmışlardır. Bu çalışma için Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 06.03.2023 tarihli 112 karar sayı ile etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmanın tespiti, literatürün taranması, uygulama aşaması, verilerin toplanması, verilen analizi, sonuç, değerlendirmenin yapılması ve araştırmanın son şekline verilmesinde yazarlar eşit oranda katkı sağlamıştır. Bu araştırmada herhangi bir finansal destek kullanılmamıştır.

Kaynaklar

- Ataman, A. (2009). *Bu toprağın sesi halk musikimiz*. Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Bayburtlu, S.A. ve Yazıcı, D. (2021). *Müzik sanatı ve eğitiminde çağdaş yaklaşımlar II*. Eğitim Yayınevi.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. Pan Yayıncılık.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). Qualitative research methods for the social sciences. (H.Aydın, Çev.; Eğitim yayınevi) (orijinal yayın tarihi 1988).
- Berktaş, T. (2015). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis
- Bozkurt, E. (2023). *TRT repertuarında yer alan Kütahya yöresi kadın ağı türkülerinin müzikal ve edebi yönden incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı, Antalya, Türkiye.
- Coşkun, İ. (2011). *Düş yolcusu*. Antik Yayınları.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*, Sage Publications.
- Coşkunsoy, H., İlkaz, E. ve Akbıyık, S. (2012). *Yozgat türkeleri I*. Kültür Ajans Yayınları.
- Çaycı, M.Ş. (2014). *Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın; cinsiyet ayrımcılığının kadın ağı türkülerde işleniş*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı, İstanbul, Türkiye.
- Çelik, A. (2020). *Kadın ağı türkülerde kadın rolleri*. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sivas, Türkiye.
- Deveci, Ü. (2016). *Karadeniz türkülerinde kadın olmak*. 5. *Uluslararası Canik Sempozyumu: Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın*, 01-03 Nisan 2016. Samsun, Türkiye.
- Dönmez, B. M. ve Haşhaş, S. (2014). Konularına göre yapılmış türkü sınıflandırmalarının geleneksel Türk halk müziği nazariyatı açısından değerlendirilmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/5, 1619-1629.
- Duygulu, M. (2014). *Türk halk müziği sözlüğü*. Pan Yayıncılık.
- Eren, Ş. (2014). *Kadın söylemleri türkülerin tasnifi ve değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Van, Türkiye.
- Erdal, G. (2020). *Halk kültüründe kadının türkü yakıcı kimliği ve kadın ağı türkülerde "Kocaeli örneği"*. *Uluslararası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, cilt 3, sayı 4. 216-227.
- Günay, E. (2011). *Müzik sosyolojisi*. Bağlam Yayıncılık.
- İstanbullu, S. (2014). *Kültür ve müzik eğitimi ögesi olan Türklere kadın temasının analizi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Konya, Türkiye.
- İrten, S. (2019). *Türk halk müziğinde kadının müzikal ifadeleri ve toplumsal cinsiyet*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Bilimleri Bilim Dalı, Sakarya, Türkiye.
- İvgin, H., Turhan, S. ve Ünal, Ö. (2009). *Yozgat türkeleri ve oyun havaları*. Yozgatlı Dernekler Federasyonu Yayınları.
- Kara, U. A. (2023). *Yozgat türkülerinin makam, değerler eğitimi ve söz içeriği bakımından ortaöğretim müzik derslerinde kullanılabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Kaya, G. (1999). *Halk türkülerinde kadının konumu*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Bilimler Ana Bilim Dalı Türk Halk Müziği Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15): 170-189.

Kuzlu, A. A. (1999). *THM'de kadın ağız türkülerin müzikal ve edebi özelliklerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Mavili, V. (2012). Yozgat yöresi müzik kültürünün incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Türkiye.

Mete, F., Albuz A.S. ve Candeğer, Ü. (2022). Halk türkülerinde saklanan hayatlar: kadın ağız türkeleri. *Rumelide Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 582-594.

Özbek, M. (2009) *Türkülerin dili*. Ötüken Yayıncılık.

Öztürk, K. (2019). *Şarkıyla yöresi kadın ağız türkü yakma ve söyleme gelenekleri*. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ve Sahne Sanatları Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye.

Pelikoğlu, M. C. (2012). *Geleneksel Türk halk müziği eserlerinin makamsal açıdan adlandırılması*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Repertükül, (2023). <https://www.repertukul.com/Yoreler--YOZGAT>

Tapu, K. I. ve Şahin, P. (2020). Aksaray türkülerinin çeşitli motif ve unsurlar açısından incelenmesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. cilt 13, sayı 32, 1480-1492.

TRT, (2006). TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, *Türk halk müziği sözlü eserler antolojisi 1 ve 2*. TRT Yayınları.

Terzi, F. (1992). *Çayıralan ilçe merkezi kadın ağız havaları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Her yönüyle Yozgat <https://heryonuleyozgat.com/yerel-sozcukler/>

Vural, F. G. (2011). Türk kültürünün aynası: Türküler. e-Journal of New World Sciences Academy, Volume 6, Number 3, 397-411.

Yener, S. (2001) *Türk Halk Müziğinde Diziler ve İsimlendirilmesi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2003). *Türk kültüründe kadın ve kadın ağız türküler*. Bizim Büro Basımevi.

Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). <https://yozgat.ktb.gov.tr/TR-110398/yozgat-deyisleri.html>

Web Siteleri

web 1. <https://www.google.com/maps/place/Yozgat>

web 2. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/yozyat/yozyatta-koy-odasi-gelenegi-yasatiliyor-12516538>

web 3. <https://www.ilerigazetesi.com.tr/koy-odasi-sohbeti>

web 4. <https://www.ilerigazetesi.com.tr/yozyatta-evlenme-ve-dugun-gelenegi>

web 5. <https://images.app.goo.gl/KXp82idpA2ReU17h7>

web 6. <https://www.ilerigazetesi.com.tr/yozyat-surmeli-hikayesi>

Examination of Yozgat region women's folk songs in terms of verbal expressions and musical elements

Extended Abstract

It can be said that one of the most basic elements that ensure the existence of a society and preserve its identity is the culture created by that society and the transfer of this culture to future generations. Folk songs, one of the most beautiful examples of Turkish music culture and oral literature, have been an important tool in transferring the culture to future generations. We can briefly define folk songs that deal with all kinds of natural and social events in the world, from birth to death, as folk data in which Turkish people openly express their joy, sadness, reproach, enthusiasm, and many other feelings. It is also possible to reach all kinds of information about the society in these folk songs, which contain the physical and human characteristics of the region in which they are formed. In folk songs, which are the living memory of the society, the lifestyle, values, and beliefs of that society are kept alive. Due to this feature, folk songs have played a great role in transferring the culture to future generations and keeping it alive. Folk songs differ from region to region in terms of both their lyrics and melodic structures. This difference shows how rich and diverse the folk songs are, both in terms of their melodic structure and in terms of verbal elements. It is thought that every region, even every province, and village of Turkey should be carefully examined in terms of keeping the Turkish music culture alive, revealing the differences, and feeding this source. Women played a major role in the nourishment of this source, both by being the subject of folk songs and the burning identity of folk songs. Based on this idea, in this study, women's folk songs from the Yozgat region, which are a part of this culture, are discussed. Female dialect folk songs, which are defined as folk songs that reflect women's feelings and are performed by women in terms of the source of emotion and thought, have been examined in terms of words and musical elements. In this direction, the main topics (themes) covered in the folk songs, as well as the other topics and the emotional states conveyed, were tried to be determined under the title of the verbal elements of the women's dialect folk songs of the Yozgat region. In terms of musical elements; form structures, rhythmic structures, modal scale structures, and vocal widths. This study is qualitative research and a holistic single-case design was used. The universe of the research is the folk songs of the Yozgat region and the sample is the folk songs of the Yozgat region. The data collected using the document analysis technique were analyzed through descriptive and content analysis. To increase the validity and reliability of the research, the research process, namely; The research model, universe and sample, data collection, data analysis, findings, and results were tried to be explained in detail. In addition, while examining the words and music elements, it was concluded by interviewing experts in their fields. The results of the Yozgat region women's folk songs, which were examined under two main headings, were evaluated by presenting them in tables. When the subjects (themes) covered in the lyrics of 78 female dialect folk songs from the Yozgat region are examined; 10 different main topics such as death ballad/lament, love-love / hometown, henna/wedding, love/infatuation/separation, soldier / military service, prayer curse, abroad / longing, work, imece, humorous. theme) emerged. However, in addition to these main themes (themes) determined in folk songs, other sub-topics were also determined. In order not to limit the analyzed folk songs to a single main topic (theme), the other topics (themes) and the emotional states conveyed in the folk song are also given in a separate column in the table where the main topics are presented in the findings section of the study. If we give an example to some of these, the main subject of love/infatuation in the folk song is talking about homelessness and separation; the subject of separation in the henna/ wedding ballad, reflecting the feeling of sadness; can be counted as voicing issues such as curse in the work ballad. In addition, the local expressions in the lyrics of the folk song were determined as a result of the analysis of the word elements. Local words and expressions were identified in 33 of 78 female dialect folk songs from the Yozgat region. In 33 folk songs with local words and expressions, 74 different words and expressions specific to the region were determined. Among these folk songs, five regional expressions were found in each of the folk songs named Ağ Buğdayım Buğdayım, Bir Son Alsa, Kaynanayı Netmeli with the highest number. The words that we can give as examples of some of the local expressions in the words of the women's folk songs of the Yozgat region are as follows; mahana (excuse), playing nen (singing a lullaby), rowan (dirty, clumsy), noğürdü (what did he do), gedik (one end, missing corner). It has been determined that 73 of the 78 female dialect folk songs examined musically, 73 are broken hava (with rhythm) and 5 are long hava (with free rhythm). Since the notes of 5 folk songs in the form of long hava (free rhythm) could not be reached, the rhythmic structures, modal sequences, and vocal widths of these folk songs could not be determined. When the rhythmic structures of 73 folk songs in broken air (rhythmic) form are examined, 67 (93%) folk songs are in simple structures such as 4/4, 2/4, 6/4, 3/4, and 7/4. is; It was determined that 6 (8%) folk songs were in lame structure such as 12/8, 8/8, 9/8, 10/8, and 14/8. 9 different makam scales were determined in 73 folk songs whose makam scales were examined. "Hüseyni" of 30 (42%) folk songs; 25 (34%) folk songs are in the "Uşşak" makam series; In 18 folk songs, modes such as "Segah", "Hicaz", "Çargah", "Saba" "Kürdi", "Buselik" and "Acemaşiran" were determined. It was determined that 62 (85%) of the 73 folk songs whose sound widths were examined were below an octave (range 8) and 11 (15%) had a sound width of one octave (range 8) and above.

Keywords

female dialect, folk song, lyrical element, musical element, Yozgat region folk songs

Yazarların Biyografileri

Çiğdem İncetaş, 1976 yılında Yozgat Büyük İncirli köyünde doğmuştur. 2009 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği programından mezun olmuştur. Ardından Erzurum, Mardin, Ankara, Zonguldak ve Antalya illerinde müzik öğretmeni olarak görev yapmıştır. 2022 yılında Antalya Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı yüksek lisans programından mezun olmuştur. Halen Antalya ili Alanya ilçesinde Mahmutlar Şükrü Kaptanoğlu Anadolu Lisesi müzik öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Email: cigdem.incetas@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3043-0995

Doç. Dr. Hazan Kurtaslan, 1977 yılında doğmuştur. 1995 yılında Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nın açmış olduğu özel yetenek sınavını kazanmıştır. 2004 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansını 2010 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde doktorasını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü'de öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Email: hazankurtaslan@akdeniz.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1216-6142

ResearchGate: <https://www.researchgate.net/profile/Hazan-Kurtaslan>

Web sitesi: <https://avesis.akdeniz.edu.tr/hazankurtaslan>

